

6. Zaměstnaní cizinci s dlouhodobým pobytem

Cizinci - tj. osoby, které při sčítání uvedly jiné státní občanství než ČR nebo v případě dvojího státního občanství ani jedno nebylo ČR, tvořili v rámci populace naší republiky pouze 1,5 %. Stejný podíl mají na počtu ekonomicky aktivních osob. U cizinců je důležitou charakteristikou druh pobytu na území naší republiky (trvalý nebo dlouhodobý). Cizinci s trvalým pobytem byli zahrnuti do počtu obyvatel i v minulých sčítáních. Cizinci s dlouhodobým pobytem byli při sčítání 2001 (v souladu s mezinárodními doporučeními) zahrnuti do celkového počtu obyvatel poprvé v historii.

Cizinci s dlouhodobým pobytem jsou osoby, které pobývaly v rozhodný okamžik sčítání na území České republiky na základě povolení k dlouhodobému pobytu (více než 90 dnů). Důvodem dlouhodobého pobytu je většinou zaměstnání, podnikání nebo studium. K 1. 3. 2001 pobývalo na území naší republiky zhruba 70 tisíc osob s dlouhodobým pobytem. Z nich více než dvě třetiny připadly na osoby ekonomicky aktivní, přitom konkrétně zaměstnaní se podíleli na počtu osob s dlouhodobým pobytem 64 %.

Tab. 7 Cizinci (vč. osob bez státního občanství) s dlouhodobým pobytem k 1. 3. 2001

	Cizinci s dlouh. pobytem celkem	z toho státní občanství			
		Slovenská republika	Ukrajina	Vietnam	Rusko
Celkem	69 654	12 453	14 319	12 761	5 211
z toho ve věku 15 +	abs. 61 291	11 740	12 948	10 554	4 194
	% 88,0	94,3	90,4	82,7	80,5
zaměstnaní	abs. 44 841	8 220	10 186	9 023	2 745
Míra ekonomické aktivity v %	76,8	73,9	82,6	86,6	70,4
Obec. míra nezaměstnanosti v %	4,7	5,2	4,7	1,3	7,0

Skupina osob s dlouhodobým pobytem má specifické charakteristiky, lišící se od průměru populace České republiky. Ve skupině osob s dlouhodobým pobytem převažují muži nad ženami, většinou jsou to osoby v produktivním věku s povolením k zaměstnání nebo osoby, které provozují pracovní činnost na základě živnostenského oprávnění a registrace v obchodním rejstříku. Míra ekonomické aktivity osob s dlouhodobým pobytem je o 15,5 procentního bodu vyšší než míra ekonomické aktivity obyvatel České republiky. Míra zaměstnanosti (vyjádřená poměrem počtu zaměstnaných osob ve věku 15 - 64 let na počtu obyvatel ve věku 15 - 64 let) je vyšší o téměř 9 procentních bodů (činí u cizinců s dlouhodobým pobytem 74,5 %).

Podmínky zaměstnávání cizinců s dlouhodobým pobytem na území České republiky jsou stanoveny řadou zákonů a norem, zejména zákonem o zaměstnanosti. Základním kritériem podle uvedeného zákona je, že cizinec (nebo osoba bez státní příslušnosti) může být zaměstnán na našem území pouze za předpokladu, že mu bylo uděleno povolení k zaměstnání a povolení k pobytu. Přitom platí zákonná podmínka, že cizince lze získat pouze na pracovní místo, které je úřadu práce nahlášeno jako volné a na které nelze získat občana ČR (uchazeče o zaměstnání). Jinými slovy - občan ČR má při získávání pracovního místa přednost a pouze pracovní místa, o která není zájem a zůstávají neobsazena, mohou být zaměstnavatelem obsazena cizinci s dlouhodobým pobytem. Omezení stanovená zákonem o zaměstnanosti se nevztahuje na cizince, kteří provozují pracovní činnost na základě živnostenského oprávnění a registrace v obchodním rejstříku. Zvláštní režim platí pro občany Slovenské republiky, kteří jsou na našem území zaměstnání na základě zvláštní smlouvy mezi Českou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů.

Z výše uvedených skutečností se odvíjí struktura zaměstnaných osob - cizinců s dlouhodobým pobytem. De facto existují dvě základní skupiny. Skupina zaměstnanců, která je ovlivněna poptávkou na trhu práce - nábor pracovníků pro konkrétní profese nebo konkrétní podnik má vliv na to, že cizinci určitého státu jsou do značné míry koncentrováni v konkrétní lokalitě a jejich charakteristiky (postavení v zaměstnání, vykonávaná profese, odvětví ekonomické činnosti) jsou tímto způsobem determinovány

zaměstnavatelem (např. v okrese Mladá Boleslav byla sečtena celá pětina z počtu osob s dlouhodobým pobytem se státním občanstvím Polska; z nich více než 85 % pracuje v odvětví výroby dopravních prostředků a více než 80 % v profesích řemeslníků a kvalifikovaných výrobců a jako obsluha strojů a zařízení). Druhou skupinou cizinců je skupina osob se „sebezaměstnáváním“ - tedy osoby samostatně činné a zaměstnavatelé.

Výrazná převaha zaměstnanců mezi zaměstnanými osobami je u občanů Slovenské republiky a Polska, nadpoloviční většinu zaměstnanců mají také zaměstnané osoby s občanstvím Německa a Ukrajiny. Převahu samostatně činných nebo zaměstnavatelů mají občané Ruska a především Vietnamu. Komunita občanů Vietnamu má zcela výjimečné charakteristiky - více než 81 % jich je samostatně činných. Nejvyšší podíl zaměstnavatelů mají státní občané Ruska a Německa (cca 15 %), vzhledem k celkovým nižším absolutním počtům osob s tímto státním občanstvím se však nejedná o početně významnou skupinu.

Vzdělání zaměstnaných cizinců s dlouhodobým pobytem ve srovnání se vzdělanostní strukturou zaměstnaných osob v úhrnu za ČR vykazuje rovnoměrnější rozvrstvení - více než třetina osob má úplné střední vzdělání, mezi 11 - 14 % jsou podíly základního, učňovského a středního vzdělání, více než pětina všech zaměstnaných cizinců má vzdělání vysokoškolské, což je výrazně více než činí podíl vysokoškoláků u všech zaměstnaných osob ČR. Vzdělanostní struktura má ale u jednotlivých skupin státních občanství svá specifika. Např. u zaměstnaných občanů Vietnamu má téměř jedna třetina pouze základní vzdělání nebo neukončené základní vzdělání a jedna třetina úplné střední vzdělání, občané Ukrajiny mají ve 41 % úplné střední vzdělání, více než polovina zaměstnaných občanů Ruska (cca 56 %) uvedla nejvyšší ukončené vzdělání vysokoškolské. Ze zaměstnaných občanů Polska má téměř polovina vzdělání pouze střední, u občanů Slovenské republiky je nejvyšší zastoupení úplného středního vzdělání a téměř stejný podíl osob má vzdělání pouze střední (38 a 36 %).

Struktura zaměstnanosti cizinců s dlouhodobým pobytem podle odvětví ekonomické činnosti vykazuje u jednotlivých státních občanství výrazné rozdíly. Občané Slovenské republiky a Ukrajiny jsou zaměstnání převážně v odvětvích průmyslu a stavebnictví, přičemž u občanů Slovenska je významnější podíl také v odvětví zdravotnictví. Odvětví průmyslu je hlavním zaměstnavatelem pro občany Polska, občané Vietnamu jsou většinou aktivní v odvětví obchodu. Zaměstnané osoby se státním občanstvím Ruska jsou činné v odvětvích obchodu, průmyslu, v činnostech v oblasti nemovitostí a osobních službách.

V souladu se strukturou zaměstnanosti cizinců s dlouhodobým pobytem podle odvětví ekonomické činnosti je struktura podle hlavních tříd zaměstnání. Nejčastěji jsou zastoupeni řemeslníci, kvalifikovaní výrobci a zpracovatelé, provozní pracovníci ve službách a techničtí pracovníci. Nejvyšší podíly řemeslníků, kvalifikovaných výrobců a zpracovatelů mají občané Polska, Ukrajiny a Slovenské republiky. Občané Vietnamu ze dvou třetin pracují jako provozní pracovníci v obchodě. Více než čtvrtina občanů Ruska pracuje na pozici vedoucího nebo řídicího pracovníka (souvisí s výše uvedeným nadprůměrným podílem zaměstnavatelů v této skupině osob). Jako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci pracují nejčastěji občané Ukrajiny.